

Valmistoitu tootvate ettevõtete 2016. aasta 9 kuu ülevaade

Lühikokkuvõte

- Nõudluse kasv suurendas nii toodangut kui ka müügitulu. Sisetarbimise kasvu toetas kiire palgakasv ja suhteliselt madal töötuse tase, ekspordi elavnemisele aitas kaasa meie oluliste kaubanduspartnerite majandusolukorra tugevnemine. Valmistoitu tootvad ettevõtted valmistasid 2016. aasta 9 kuuga ~155 mln euro eest **toodangut**, millest ~50% eksporditi. **Müügitulu** teeniti samal perioodil 185,3 mln eurot.
- Kulude - nii tooraine kui ka muude sisendite - kiire hinnatõusu tulemusel ettevõtete poolt loodud lisandväärtus vähenes. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitu tootvates ettevõtetes 2016. aasta 9 kuuga **puhas lisandväärtust**¹ 41,8 mln eurot ehk 6,6% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Vaatamata lisandväärtuse langusele püsis valmistoitu valmistavate ettevõtete **tööviljakus**² peaaegu eelneva aasta tasemel. Valmistoitu tootvates ettevõtetes loodi 2016. aasta 9 kuuga 16,9 tuh eurot lisandväärtust töötaja kohta. Tunnitootlikkus³ suurenes samal perioodil veelgi enam – 15,2%, mis näitab, et vähenenud töötundide arvuga suudeti rohkem lisandväärtust luua.
- Ettevõtete investeringuaktiivsus on kasvanud. Valmistoitu tootvad ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2016. aastal 9 kuuga 4,8 mln eurot. Investeringute suurenemist toetasid erinevad tegurid - soodsast väliskeskkonnast tulenev ettevõtjate majanduskindluse kasv, pankade madalad laenuintressid ning samuti Euroopa Liidu (EL) finantsperioodi 2014-2020 toetusmeetmete kasutamine.

¹ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

² Tööviljakus = puhas lisandväärtus/ tööga hõivatud inimeste arv

³ Tunnitootlikkus = lisandväärtus / töötatud tundide arv

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK⁴ 2008) järgi gruppi C108.

Ülevaates käsitletakse valmistoitute tootvate ettevõtetenä järgmisi ettevõtteid:

- valmistoitute tootmine⁵
- suhkru ja –kondiitritoodete tootmine
- kohvi ja tee töötlemine
- maitseainete ja –kastmete tootmine
- eritoitute tootmine⁶

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA lühiajastatistika andmed on 20.12.2016 seisuga.

Positsioon majanduses

Valmistoitute tootvatel ettevõtetel on oluline koht Eesti toiduainetööstuses, andes 15% toiduainetööstuse müügitulust ning peaaegu viiendiku toiduainetööstuse lisandväärtusest ja neljandiku ekspordist. Kui 2010.aasta 9 kuuga andsid valmistoitute tootvad ettevõtted ~9% kogu toiduainetööstuse toodangust, siis 2016. aasta samal perioodil oli osatähtsus suurenenud 15%ni. Samuti annavad nad olulise panuse tööhõivesse (2479 tööga hõivatut).

Keskmiselt tegutseb Eestis 90-100 valmistoitute tootvat ettevõtet (juriidilisi isikuid). Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli suuremat tööstust ~60% valmistoitute tootvate tööstuste müügitulust. Suurima osakaaluga on suhkrust kondiitritoodete ja maitseainete tootmisega tegelevad ettevõtted. Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute⁷ arvu järgi) oli kõige enam alla 10 töötajaga mikroettevõtteid, mis moodustavad peaaegu 80% kogu ettevõtete arvust.

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2016. aasta 9 kuuga valmistoitute tootvate ettevõtete poolt kokku ~155 mln euro eest toodangut. Ekspordi osakaal tootmises on aasta-aastalt kasvanud. 2016. aasta 9 kuu toodangust pool eksporditi. Valmistoitute moodustas 15% toiduainetööstuse ning 2% töötleva tööstuse toodangust.

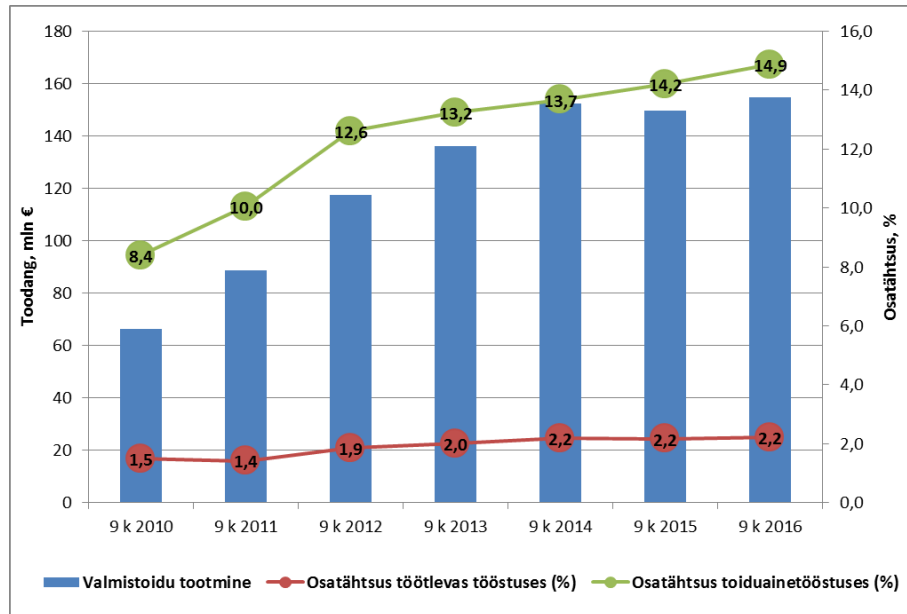
⁴ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

⁵ Salatid, võileivad, pannkoogid jne

⁶ Laste piimasegud, dieet- ja diabeetikute toidud, gluteenivabad toidud jne

⁷ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata tööajadala pikkusest

Joonis 1. Valmistoitute tootvate ettevõtete toodang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

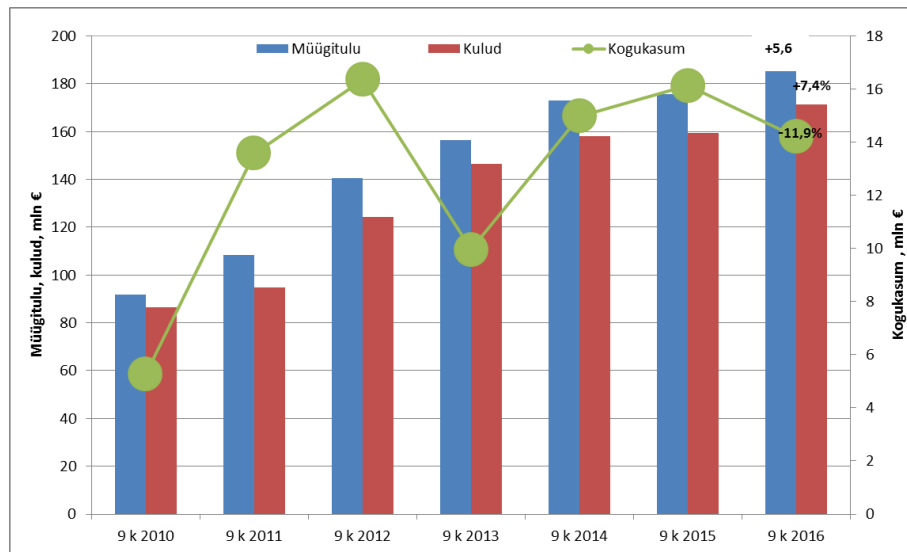
Majandusnäitajad

Suurenes nii sise- kui ka välisnõudlus. Nõudluse kasvu tulemusel suurenes müügitulu 5,6%. Ettevõtete 2016. aasta 9 kuu **müügitulu** oli 185,3 mln eurot. Tarbijahinna indeks langes eelneva aasta sama ajaga võrreldes vaid 0,1%, sellest tulenevalt mõju tarbimisele oli väike, kuid sisetarbimise kasvu toetas nii kiire palgakasv kui ka suhteliselt madal töötuse tase. Euroopa Liidu majandusolukorra tugevnemine toetas ekspordi kasvu. Eksport kasvas eelkõige suurenemisest euroala riikidesse (+11,8%), mis näitab meie oluliste kaubanduspartnerite – Soome, Läti, Leedu – majanduse elavnemist. Valmistoitute tootvate ettevõtete müügitulu moodustas 2016. aasta 9 kuuga 14,3% toiduaine- ning 2,2% töötleva tööstuse müügitulust.

Valmistoitute tootvate ettevõtete 2016. aasta 9 kuu **kulud** olid 171,1 mln eurot, mida oli 7,4% enam kui eelneval aastal samal perioodil. Kulude kasvu võis kiirendada nii tooraine kui ka muude sisendite hinnatõus. Näiteks kakao, mis on kondiitritööstuste oluline tooraine, hind on tõusnud juba viiendat aastat järjest. Hinnatõusule on kaasa aidanud Lääne- Aafrika kuiv ilm, mis vähendab saagikust. Kindlasti avaldas mõju kulude kasvule ka kütuse kallinemine. Samas tööjõukulud, mis moodustavad peaaegu viiendiku kuludest, vähenesid 3,6%. Tööjõukulude vähenemine ei peegelda pelgalt tootlikkuse kasvu vaid tööhõive vähenemist. Valmistoitute tootvad ettevõtted kulud moodustasid 13,7% toiduaine- ning 2,1% töötleva tööstuse kuludest.

Nii nagu toiduainetööstuses tervikuna, vähenes ka valmistoitute tootvate ettevõtete kasum. Sisendite hinnatõusust tulenev kulude kasv oli kiirem kui müügitulu suurenemine. 2016. aasta 9 kuuga oli valmistoitute tootvate ettevõtete **kogukasum** 14,2 mln eurot ehk 11,9% väiksem kui eelmisel aastal samal ajal. Valmistoitute tootvate ettevõtete kogukasum moodustas 25,8% toiduaine- ning 4,8% töötleva tööstuse kogukasumist.

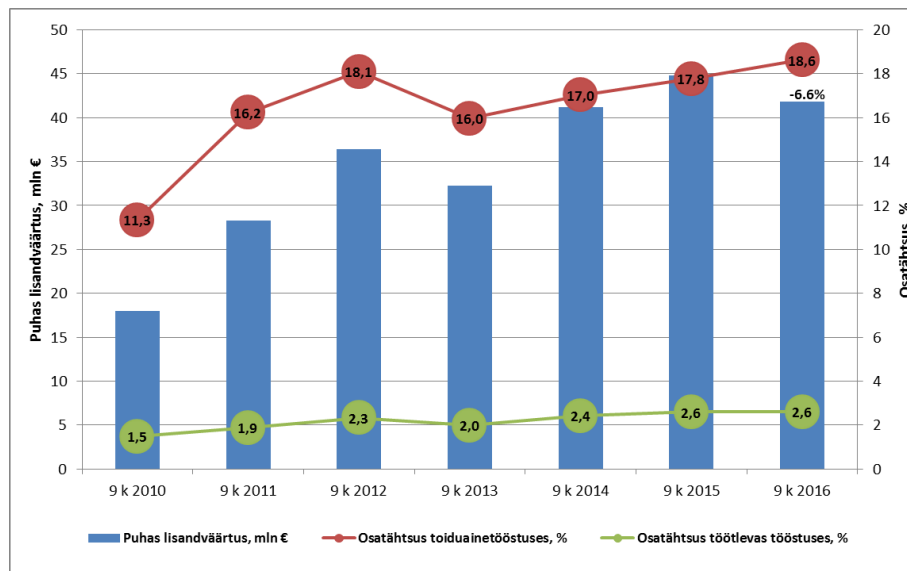
Joonis 2. Valmistoitu tootvate ettevõtete müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Kulude kiire kasvu tulemusel ettevõtete poolt loodud lisandväärtus vähenes. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitu tootvates ettevõtetes 2016. aasta 9 kuuga **puhast lisandväärtust**⁸ 41,8 mln eurot, mida oli 6,6% vähem võrreldes eelneva aasta sama perioodiga. Valmistoitu tootvad ettevõtted annavad 18,6% toiduaine- ning 2,6% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

Joonis 3. Valmistoitu tootvates ettevõtetes loodud puhast lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

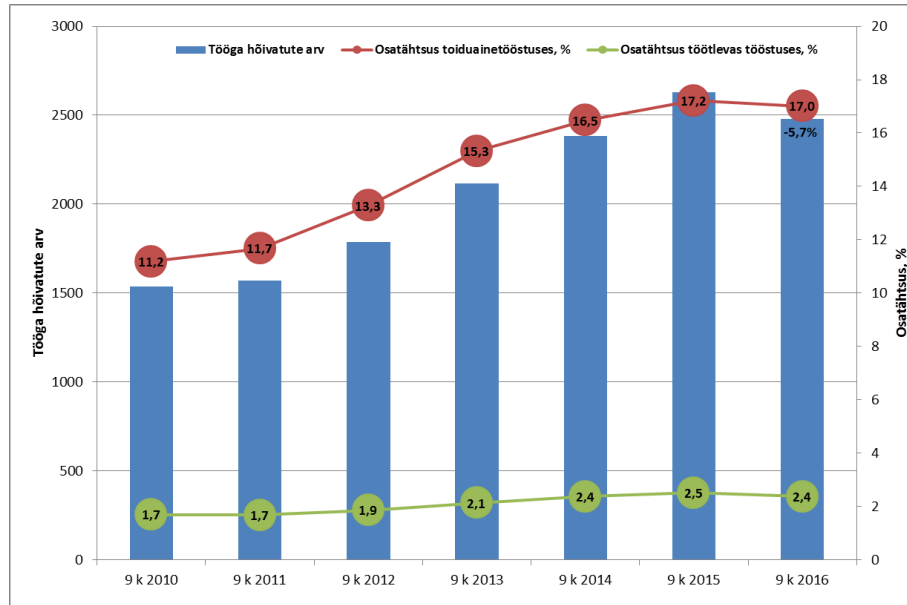

Allikas: SA

⁸ Puhast lisandväärtus = kogukasum (-kahjum)+ tööjõukulud

Valmistoitu tootvates ettevõtetes tegutseb keskmiselt 17,0% toiduainetööstuses ning 2,4% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. SA andmetel oli 2016. aasta 9 kuuga valmistoitu tootvates ettevõtetes tööga hõivatud keskmiselt 2479 inimest. Aastases võrdluses vähenes hõive 149 inimese võrra (-5,7%).

Joonis 4. Tööga hõivatute arv valmistoitu tootvates ettevõtetes, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

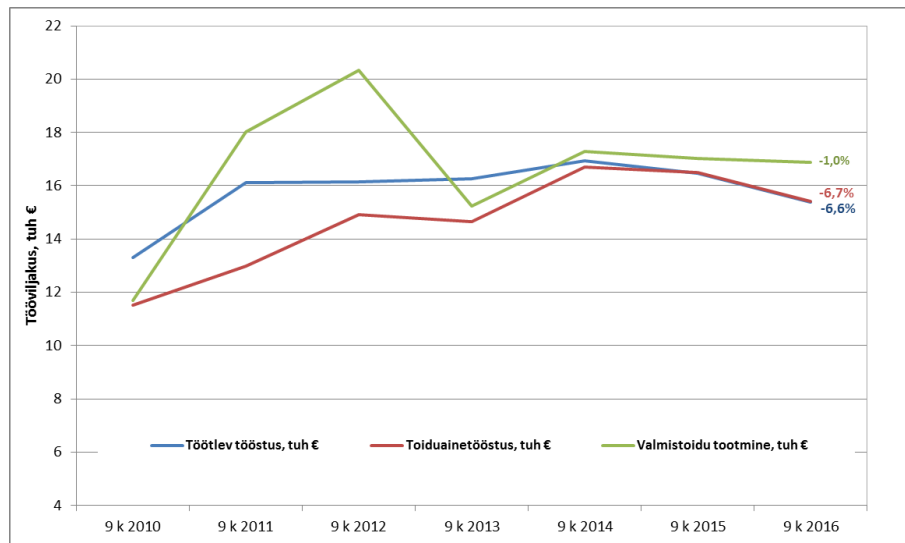

Allikas: SA

Vaatamata lisandväärtuse langusele püsis valmistoitu valmistavate ettevõtete **tööviljakus**⁹ peaaegu eelneva aasta tasemel. Valmistoitu tootvates ettevõtetes loodi 2016. aasta 9 kuuga 16,9 tuhat lisandväärtust töötaja kohta. Kui valmistoitu tootvad ettevõtted suutsid oma efektiivsust säilitada, siis toiduaine- ja töötleva tööstuse tegevusalade keskmine langes peaaegu 7%. Tunnitootlikkus kasvas eelneva aasta sama ajaga võrreldes 15,2%, mis näitab, et vähenenud töötundide arvuga suudeti rohkem lisandväärtust luua.

⁹ Tööviljakus = puhas lisandväärtus/ tööga hõivatud inimeste arv

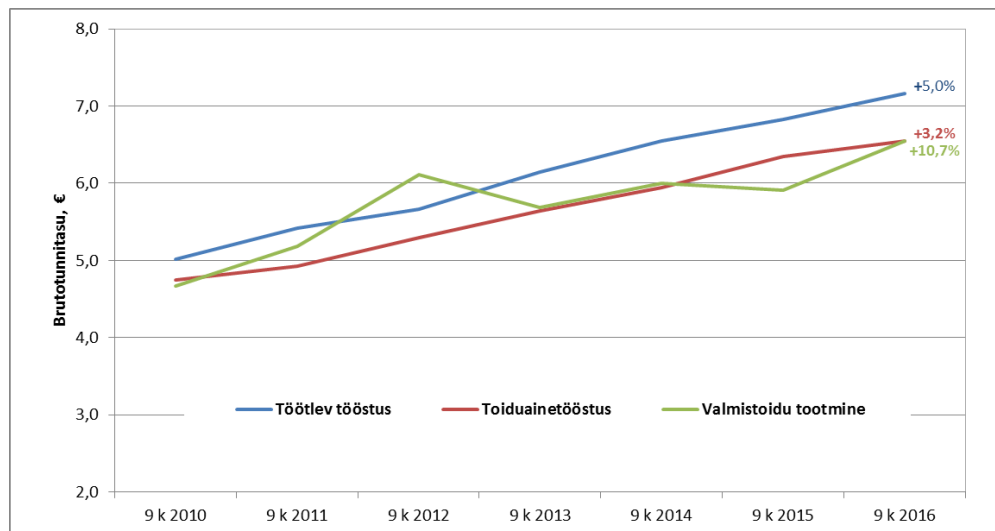
Joonis 5. Töövõljalikus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: SA, MEM arvutused

Suhteliselt madala töötuse määra tõttu püsib palgasurve. Valmistoitute tootvate ettevõtete 2016. aasta 9 kuu keskmine brutotunnitasu¹⁰ oli 6,5 eurot, mida oli 10,7% rohkem kui eelneval aastal samal perioodil, kasvades oluliselt kiiremini kui toidu- ja töötleva tööstuse tegevusalade keskmine. Üheks tunnitasu kasvukiirust mõjutavaks teguriks oli ka jaanuaris tõusnud miinimumpalk. Valmistoitute tootvate ettevõtete keskmine brutotunnitasu oli toiduainetööstuse tegevusalade keskmisel tasemel, kuid jäi 8,6% töötleva tööstuse keskmisest madalamaks.

Joonis 6. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: SA, MEM arvutused

¹⁰ Brutotunnitasu = palgakulu/ töötatud tunnid

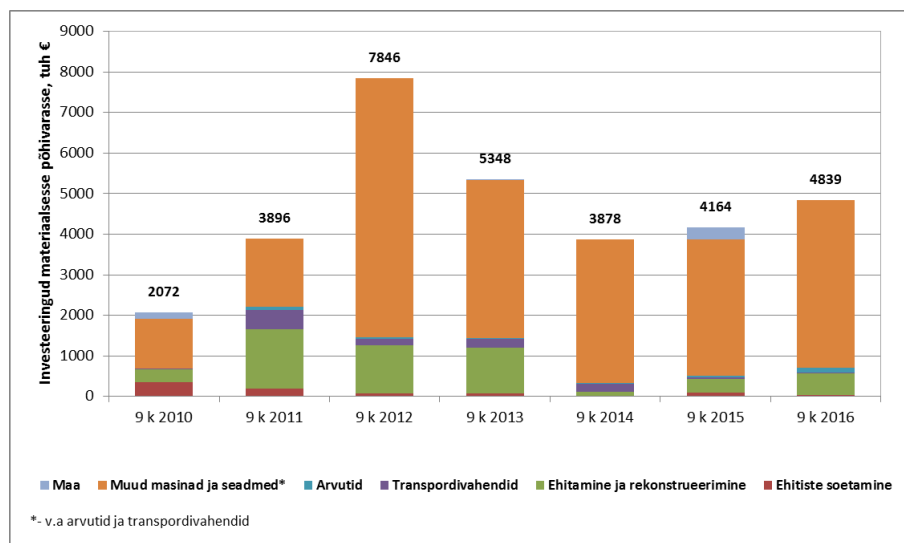
Investeeringud

Ettevõtete investeeringud hakkasid suurenema juba 2015. aastal ning 2016. aastal kasv jätkus. Valmistoitute tootvad ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2016. aasta 9 kuuga 4,8 mln eurot, mida oli 16,2% (+ 676 tuh €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

Eesti turu väiksuse tõttu oleme sõltuvad välisnõudlusest ja sellest tulenevalt on kindlasti üheks investeeringuotsuseid mõjutavaks teguriks üldine maailmamajanduse olukord. Vaatamata ebakindlale maailma poliitilisele olukorrale on Eurostati andmetel ELi majandusindikaatorid tugevnenud, mis väljendus tööstustoodangu kasvus ja töötuse vähenemises. Soodsast väliskeskkonnast tulenev ettevõtjate majanduskindluse kasv, pankade madalad laenuintressid ning samuti EL finantsperioodi 2014-2020 toetusmeetmete kasutamine – tegurid, mis olid heaks eelduseks investeerimisaktiivsuse kasvule.

Eesti suurim magusatootja AS Kalev investeeris ligi 1 mln eurot uutesse pakkemasinatesse, mis võimaldavad tootesaini mitmekesistada. Uute pakendite kasutamisega pikeneb ka toodete säilivusaeg.

Joonis 7. Valmistoitute tootvate ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (tuh €)

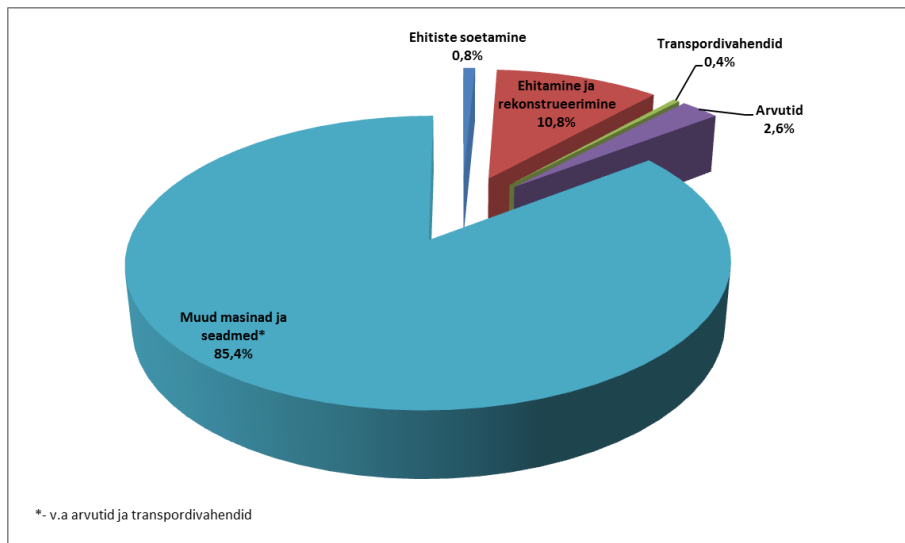

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeriti muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 4,1 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 85,4%. Seega investeerisid ettevõtted eelkõige potentsiaalse efektiivsuse kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline jätkuvalt investeerida masinate ja seadmete uuendamisse. Vähem investeeriti ehitamisse ja rekonstrueerimisse (525 tuh €), arvutitesse (125 tuh €), ehitiste soetamisse (37 tuh €) ning transpordivahenditesse (20 tuh €). Maasse 2016. aasta 9 kuuga ei investeeritud.

Põhivara liigiti suurenesid eelmise aastaga võrreldes investeeringud muudesse masinatesse ja seadmetesse, ehitamisse ja rekonstrueerimisse, arvutitesse. Vähenesid ehitiste soetamisse, maasse, ning transpordivahenditesse tehtud investeeringud.

Joonis 8. Investeeringute jaotumine valmistoitute tootvates ettevõtetes 2016. aasta 9 kuud (%)

Allikas: SA

Kaubandus

Esialgsetel andmetel eksportisid valmistoitutootvad ettevõtted 2016. aasta 9 kuuga ~81 mln euro eest toodangu. Eksport kasvas eelkõige eurotsooni riikidesse, mis annab alust arvata, et kasvu soodustas Eesti jaoks oluliste kaubanduspartnerite majandusolukorra paranemine. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes eksport 5,4%. Valmistoitutootvate ettevõtete eksport moodustas vaadeldaval perioodil 24% toiduaine- ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost.

Tabel 1. Valmistoitutootvate ettevõtete koondandmed

	9 k 2015	9 k 2016	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	149,5	154,9	+3,6
Valmistoitutootva tööstuse toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	14,2	14,9	+0,7 pp
... töötlevas tööstuses	2,2	2,2	-
Majandustegevuse näitajad			
Müügitulu, mln €	175,5	185,5	+5,6
Kulud, mln €	159,4	171,1	+7,4
Kogukasum, mln €	16,10	14,2	-11,9
Puhas lisandväärtus, mln €	44,8	41,8	-6,6
Valmistoitutootva tööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	17,8	18,6	+0,8 pp
... töötlevas tööstuses	2,6	2,6	-
Töövõime lisandväärtuse alusel, tuh €	17,0	16,9	-1,0
Tööga hõivatute arv valmistoitutootvas tööstuses	2628	2479	-5,7
Keskmine brutotunnitasu, €	5,9	6,5	+10,7
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	4163,7	4839,2	+16,2
... ehitiste soetamine	86,6	37,291	-57,0
... ehitamine ja rekonstrueerimine	337,1	524,6	+55,6
... transpordivahendid	49,1	20,3	-58,6
... arvutid	30,3	124,8	+311,6
... muud masinad ja seadmed	3368,7	4132,2	+22,7
... maa	292	0	-100

pp – protsendipunkti

- suurenenud

- vähenenud